

POTSER NO ANEM TAN MALAMENT.
LES DADES D'ÚS LINGÜÍSTIC FAMILIAR DE L'ENQUESTA
DE LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA

Mireia GALINDO i Carles DE ROSSELLÓ

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació
(Cusc - Universitat de Barcelona)

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

1. INTRODUCCIÓ¹

Predir la sort futura del català és una tasca complicada, a més d'una responsabilitat extraordinària. És complicat, perquè per determinar quin camí emprèn la llengua, abans s'ha de saber quines dades n'indiquen més encertadament el progrés o el retrocés. I és una responsabilitat per la vinculació històrica que s'ha forjat entre llengua i nació, sobretot des del segle XIX. És a dir, ben bé es pot dir que pronosticar la mort de la llengua és tant com anunciar la fi de la identitat catalana.

L'enquesta de la regió metropolitana de Barcelona (RMB) de l'any 2000 ha suscitat un viu debat periodístic. Diversos autors n'han fet una lectura basada en el retrocés progressiu de l'ús social del català. Això no obstant, cal assenyalar ja d'entrada que l'enquesta no permet analitzar l'evolució de l'ús social de la llengua —en el nostre estudi, el de fora del nucli familiar—, pel simple fet que no hi ha cap pregunta referent a aquesta qüestió.² El

1. Volem agrair la cooperació de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) per a l'elaboració d'aquest estudi. Aquest agraïment el fem especialment avinent a José Luis Flores, que ens ha facilitat extraordinàriament la tasca d'anàlisi i que ha estat sempre amatent a les nostres moltes preguntes. També volem agrair a Joaquim Torres i al Seminari de Sociolingüística del Cusc, especialment a Albert Bastardas, Emili Boix, Natxo Sorolla i Francesc Xavier Vila, els comentaris, les crítiques i les precisions fetes a les versions prèvies d'aquest article. Això no obstant, els errors que s'hi puguin trobar són responsabilitat exclusivament nostra.

2. Les cinc preguntes lingüístiques de l'enquesta tenen el redactat següent: «Pot indicar-me quina és la seva llengua i la de cadascuna de les persones que conviuen amb vostè?»;

capítol lingüístic de l'enquesta de la RMB consta de tres apartats: la identitat lingüística, la llengua emprada en les relacions familiars i el coneixement del català. Tanmateix, ni l'adscripció lingüística, ni la llengua de la llar, ni la competència lingüística impliquen necessàriament l'ús social. Tots tres són factors que ajuden a configurar el comportament lingüístic de les persones, però en cap cas se'n poden derivar conclusions sobre l'evolució o la involució de l'ús social d'una llengua.

L'únic ús lingüístic que preveu l'enquesta, el familiar, ha tingut un protagonisme escàs en els molts articles publicats. Aquest *oblit* no deixa de sorprendre si tenim en compte que un dels sociolingüistes més coneguts i respectats, Joshua Fishman, ha afirmat reiteradament que la transmissió lingüística familiar té una importància cabdal per al manteniment d'un idioma. En altres paraules, la interrupció de la transmissió intergeneracional és l'avantsala de la substitució lingüística (veg. Montoya, 1996, per a un exemple aplicat al cas català a la ciutat d'Alacant). Precisament per això, per la importància de la transmissió lingüística, en aquest article revisem les dades d'ús lingüístic familiar de l'enquesta de la regió metropolitana de Barcelona. I ho fem a partir de dues variables clàssiques dins la sociolingüística: el territori i l'edat.

1.1. *Abans de començar*

En contrast amb la visió d'altres autors, la nostra anàlisi aboca uns resultats que es poden qualificar d'encoratjadors per a la continuïtat de la llengua. Tanmateix, la voluntat d'aquest escrit no és alimentar la polarització existent entre *optimistes* i *pessimistes*, sinó enriquir el debat a partir d'una anàlisi quantitativa de la situació. Per aquest motiu, abans de començar, volem deixar constància dels aspectes que tant sí com no relativitzen les dades, i que el lector hauria de tenir present al llarg del text.

Primerament, la informació de l'enquesta es basa en dades declarades, factor que pot haver esbiaixat part dels resultats. Recordem que les dades declarades no s'han d'adir necessàriament amb el comportament lingüístic real. Un altre motiu de biaix pot ser que els fills es tracten com a unitat. L'enquesta, doncs, no recull convenientment la realitat de les llars on els

«Quina és la llengua que vostè empra habitualment per parlar amb els qui viuen a casa seva?»; «Amb quina llengua parla o parlava vostè amb el seu pare?»; «I amb la seva mare?»; «Amb quina llengua parla o parlava vostè amb els seus fills?»; «Quin és el seu nivell de coneixement del català?».

enquestats tenen més d'un fill i mantenen pràctiques lingüístiques diferents amb cada un d'ells.

En segon lloc, l'enquesta de la RMB no inclou una mostra representativa de la nova immigració (Subirats, 2002, p. 180). Això implica que l'ús familiar del castellà molt probablement hi sigui infrarepresentat, ja que segons dades de l'IDESCAT, l'any 2000, aproximadament el 20 % de la immigració prové de l'Amèrica Llatina. Sembla que el percentatge de castellà s'incrementarà en les properes edicions de l'enquesta perquè els contingents de centre-americans i sud-americans van augmentant. Dues dades ho exemplifiquen: *a)* l'any 2002 les persones procedents de l'Amèrica Llatina ja representen el 24,4 % del total de la immigració,³ i *b)* el 45,5 % de l'alumnat estranger matriculat a les escoles catalanes el 2003 prové de l'Amèrica Central i del Sud, i queda molt per sobre dels magribins, el segon contingent quant a nombre.⁴

Tercer, i com ja hem comentat més amunt, l'ús lingüístic familiar no equival a l'ús social, si entenem per ús social la utilització d'una o més llengües fora del nucli familiar. Per tant, els resultats que exposem no posen en entredit les denúncies per la poca presència del català en diferents sectors de la nostra societat.

Finalment, cal recordar que les dades pertanyen a la RMB, una zona amb un pes demogràfic i econòmic indiscutible, però només *una* zona. El futur de la llengua no es decideix a la RMB, ni tan sols a Catalunya, sinó a tot el domini lingüístic català.

2. METODOLOGIA

L'abast geogràfic de l'enquesta de la regió metropolitana de Barcelona s'ha anat eixamplant en les edicions successives. La de l'any 2000 és la més àmplia i comprèn la totalitat de la província de Barcelona. Tanmateix, en la nostra anàlisi només emprem les dades recollides per a la RMB, que inclou Barcelona ciutat, la primera corona i la segona corona.⁵ La reducció s'ha

3. Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

4. *Avui* (13 setembre 2003).

5. Els municipis de la primera corona metropolitana són 26: Badalona, Castelldefels, Cerdanyola del Vallès, Cornellà de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Gavà, l'Hospitalet de Llobregat, Molins de Rei, Montcada i Reixac, Montgat, Pallejà, el Papiol, el Prat de Llobregat, Ripollet, Sant Adrià de Besòs, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Sant Cugat del Vallès, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Sant Vicenç dels Horts, Santa Coloma de Cervelló, Santa Coloma de Gramenet, Tiana i Viladecans. La

dut a terme per poder comparar aquestes dades amb les de l'enquesta de 1995, que només va aplicar-se a la regió metropolitana. La comparació amb les edicions anteriors, és a dir, 1985 i 1990, no s'ha pogut efectuar perquè tenen un abast territorial menor (només tenen en compte Barcelona i la primera corona).

A la reducció territorial, cal afegir-hi una reducció de l'univers d'enquestats. Com que ens centrem en la transmissió lingüística intergeneracional, només analitzem les respostes dels entrevistats que tenen fills: 3.585 individus en l'edició de 1995, i 3.789 en la de 2000.⁶

3. DADES GENERALS

A grans trets, a la RMB es transmet més el castellà als fills que no pas el català: l'any 2000, el 55,2 % dels enquestats declarava parlar el castellà als seus fills; el 38,4 % deia fer-ho en català, i un 6,2 % declarava transmetre ambdues llengües (vegeu el gràfic 3.1).⁷ Comparativament, els percentatges de l'any 2000 s'acosten força als de 1995. Per tant, des d'un punt de vista diacrònic, no s'observen canvis significatius en la llengua de transmissió familiar.

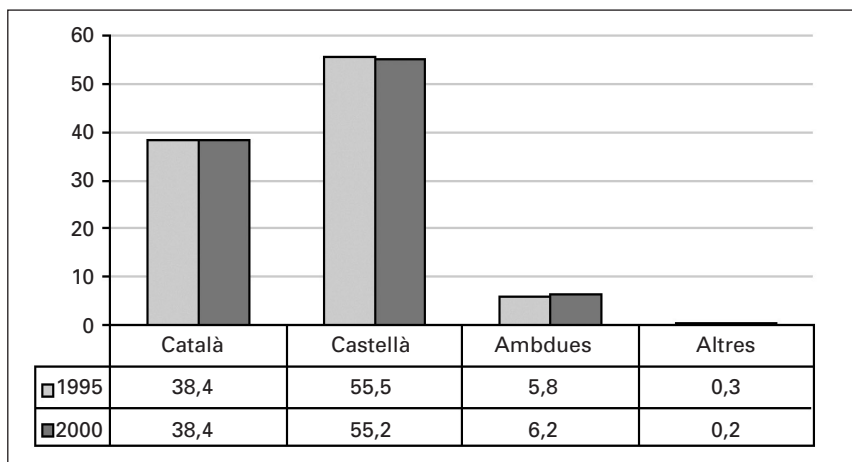
Una anàlisi sincrònica de les mateixes dades, però, revela que aquests percentatges no es distribueixen homogèniament ni en tot el territori ni en totes les franges d'edat. En els apartats següents analitzem la distribució de l'ús lingüístic familiar segons les variables territori i edat.

segona corona la constitueixen la resta de municipis de les comarques del Baix Llobregat, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental, i també l'Alt Penedès i el Garraf.

6. La mostra de població enquestada a l'enquesta de 1995 va ser de 5.263 individus, i a la de 2000, de 6.830.

7. Una dada valuosa per contrastar les xifres del gràfic 3.1 és saber en quina llengua es va dur a terme l'entrevista per recollir la informació de l'enquesta. Segons ens fa saber l'IERMB, els enquestadors tenen el primer contacte amb els entrevistats en català, però són aquests els qui decideixen la llengua d'interacció. A l'enquesta de l'any 2000, el 37,1 % de les entrevistes es van efectuar en català, el 57,5 % en castellà i el 5,3 % en ambdues llengües. Com es pot comprovar, aquestes xifres són molt similars a les del gràfic 3.1, cosa que en reforça la validesa.

GRÀFIC 3.1. LENGUA EMPRADA PER LA POBLACIÓ DE LA RMB AMB ELS SEUS FILLS.
ANYS 1995-2000. PERCENTATGES

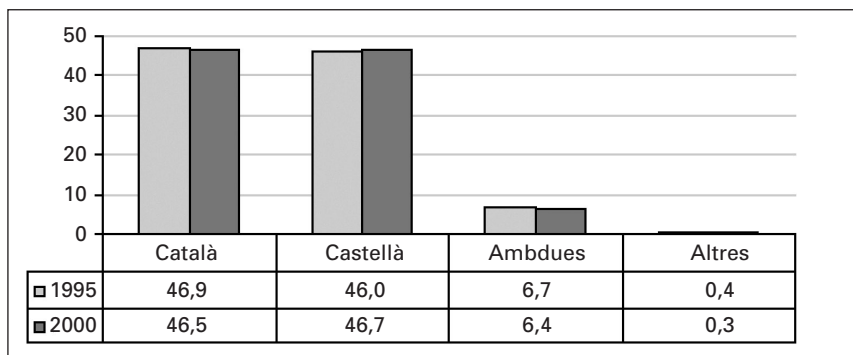

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

4. LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA INTERGENERACIONAL SEGONS TERRITORIS

Territorialment, la transmissió lingüística intergeneracional (a partir d'ara TLI) segueix pautes força diferents a les tres bandes concèntriques que conformen la RMB (vegeu els gràfics 4.1, 4.2 i 4.3). A Barcelona ciutat, l'any 2000, el català i el castellà es transmeten en proporcions gairebé iguals (46,5 % enfront de 46,7 %).

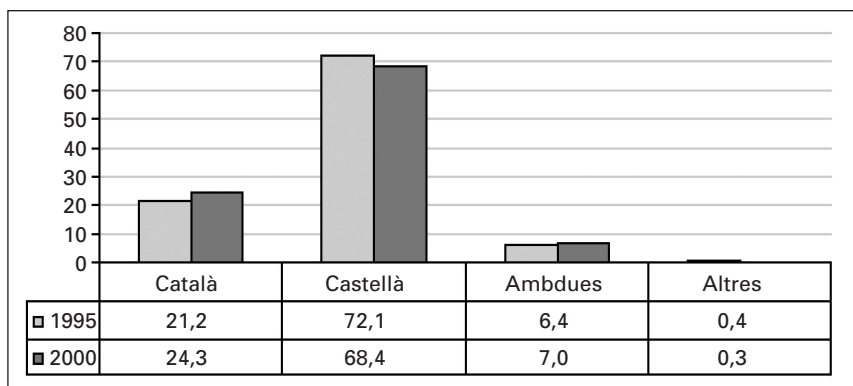
GRÀFIC 4.1. LLENGUA EMPRADA PER LA POBLACIÓ DE LA RMB AMB ELS SEUS FILLS.
ANYS 1995-2000. BARCELONA. PERCENTATGES

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

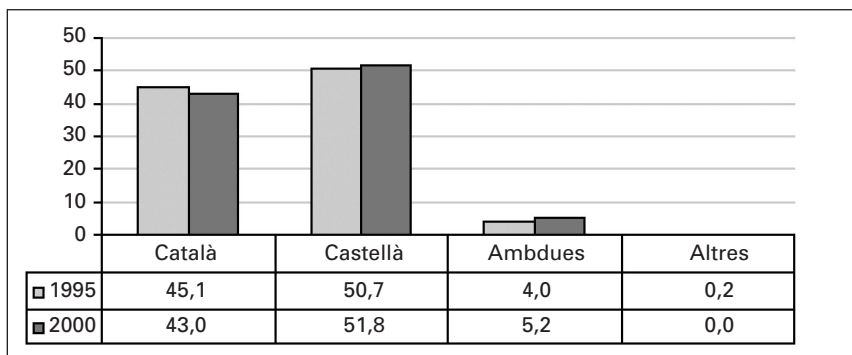
En canvi, a la resta de la RMB, el castellà adquireix molt més protagonisme, especialment a la primera corona, on aproximadament dues de cada tres persones declaren parlar amb els fills en castellà, mentre només una de cada quatre diu fer-ho en català. La transmissió d'ambdues llengües és proporcionalment inferior a totes les zones respecte dels usos monolingües.

GRÀFIC 4.2. LLENGUA EMPRADA PER LA POBLACIÓ DE LA RMB AMB ELS SEUS FILLS.
ANYS 1995-2000. PRIMERA CORONA. PERCENTATGES

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

GRÀFIC 4.3. LLENGUA EMPRADA PER LA POBLACIÓ DE LA RMB AMB ELS SEUS FILLS.
ANYS 1995-2000. SEGONA CORONA. PERCENTATGES

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

Des de 1995, aquests percentatges han evolucionat en diferents direccions segons la franja territorial: a Barcelona, s'han mantingut estables; a la primera corona, on es va instal·lar bona part de la immigració castellanoparlant, s'observa un creixement de la transmissió familiar del català (3,1 %) i, a la segona corona, el català ha perdut terreny i proporciona efectius tant al grup castellanoparlant com al bilingüe.

4.1. *La transmissió lingüística familiar en tres generacions segons el territori*

Fins ara hem vist la transmissió lingüística familiar en dues generacions (d'enquestats a fills). En aquest apartat analitzarem el comportament lingüístic en tres generacions (els enquestats amb els seus pares, i els enquestats amb els seus fills). Per a la pregunta «Amb quina llengua parla o parlava vostè amb el seu pare? I amb la seva mare?», hi havia vuit possibles respostes: «els dos català», «català-castellà», «els dos castellà», «català-ambdues», «els dos ambdues», «castellà-ambdues», «els dos altres llengües» i «altres respostes». Només hem pres en consideració les tres primeres opcions perquè les altres respostes han estat triades per un nombre molt baix d'enquestats.⁸ Aquest és el motiu pel qual els percentatges d'algunes ca-

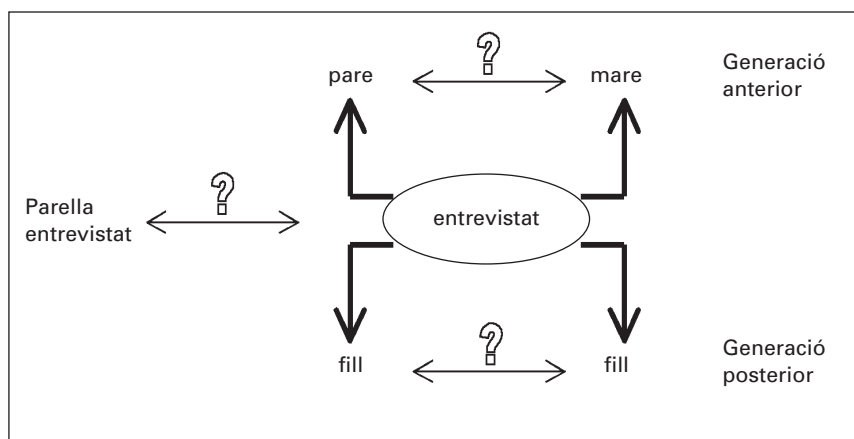
8. La suma de tots aquests individus és de 100 en l'enquesta de 1995, que hi repre-

selles de la taula 4.1 (vegeu-ho més avall) no sumen 100. En segon lloc, la mostra d'informants per a l'opció «català-castellà» consta de molt pocs efectius en comparació amb «els dos català» i «els dos castellà». Això significa que els comentaris referits al grup bilingüe familiar han de ser presos amb prudència, atès que el marge d'error és més gran.

Abans d'analitzar les dades de la TLI per territoris cal explicar què aporta i com s'estructura la taula 4.1. Totes les dades parteixen de les respostes d'un sol informant, l'enqu Coastat. Ell o ella és qui declara la llengua d'ús amb el seu pare i la seva mare (la generació anterior) i la llengua d'ús amb el(s) seu(s) fill(s) (la generació posterior). Per tant, estudiem part de les interaccions verticals (totes les referents a la persona enqu Coastatada, però no la llengua de relació dels avis amb els néts, per exemple), i no les interaccions horitzontals, és a dir, no quantifiquem el codi d'interacció entre els pares de l'enqu Coastat, ni la llengua que usa l'informant amb la seva parella, ni la llengua que empren els fills entre ells, en cas que en tingui més d'un (vegeu el gràfic 4.1.1).

La taula 4.1 s'estructura a l'entorn d'una variable cronològica (quinquenni 1995-2000), d'una variable territorial (Barcelona, primera i segona corona) i de dues variables lingüístiques. D'aquestes dues darreres, la primera indica la procedència lingüística de l'entrevistat. Així, sota el rètol

GRÀFIC 4.1.1. EXPLICACIÓ DE LA TAULA 4.1

senta un exigu 2,7 % del total; i de 125 en l'enquesta de 2000, que hi representa un 3,2 %.

«els dos català» s’hi engloben els informants que parlen o parlaven en català tant al pare com a la mare (generació anterior); a «els dos castellà» hi ha els informants que parlen o parlaven en castellà als seus pares, i a «català-castellà» s’hi ubiquen els entrevistats que parlen o parlaven a cada progenitor en una llengua diferent. La segona variable lingüística recull en quina llengua parla l’entrevistat als seus fills (generació posterior): «català», «castellà» o «ambdues».

TAULA 4.1. LLENGUA EMPRADA PER L’ENTREVISTAT AMB LA GENERACIÓ ANTERIOR I POSTERIOR, SEGONS TERRITORI. ANYS 1995-2000. BARCELONA, PRIMERA CORONA I SEGONA CORONA. PERCENTATGES

		1995			2000		
		<i>Els dos català</i>	<i>Català-castellà</i>	<i>Els dos castellà</i>	<i>Els dos català</i>	<i>Català-castellà</i>	<i>Els dos castellà</i>
Barcelona	Català	93,1	76,8	14,9	93,0	71,7	13,6
	Castellà	3,6	16,1	76,6	3,5	16,7	78,5
	Ambdues	3,3	7,1	8,5	3,5	11,7	7,9
	<i>Total</i>	(521)	(56)	(772)	(489)	(60)	(712)
Primera corona	Català	88,7	50,0	4,8	90,2	51,9	7,1
	Castellà	3,9	22,2	89,8	4,5	22,2	86,3
	Ambdues	7,4	22,2	5,3	5,4	25,9	6,6
	<i>Total</i>	(203)	(18)	(847)	(224)	(27)	(903)
Segona corona	Català	96,5	75,0	10,1	98,3	60,0	12,9
	Castellà	1,7	0,0	84,9	0,7	33,3	80,1
	Ambdues	1,9	25,0	4,8	0,9	6,7	7,0
	<i>Total</i>	(423)	(16)	(631)	(424)	(30)	(799)

Font: dades facilitades per l’Institut d’Estudis Regionals i Metropolitans.

El català és el codi que transmeten als fills els entrevistats procedents de famílies catalonòfones, amb independència de la zona territorial. Això es constata ja al 1995 i es reafirma en les dades de 2000, que o bé es mantenen —com en el cas de Barcelona—, o bé tenen una tendència a l’alça (tant a la primera com a la segona corona). Per zones, observem que l’any 2000 no hi ha pràcticament substitució lingüística a la segona anella (el 98,3 % dels enquestats que tenia el català com a llengua familiar el transmet als fills). A la primera corona el català també és el principal codi de

transmissió intergeneracional dels catalanoparlants (90,2 %), tot i estar poblada majoritàriament per gent de llengua primera castellana. D'altra banda, els qui decideixen cessar la transmissió del català passen a engruixir els efectius tant dels qui transmeten exclusivament el castellà com dels qui transmeten ambdues llengües. Aquest equilibri es trenca lleument a la primera corona, amb un percentatge superior —tot i que decreixent des de 1995— de pares que transmeten ambdues llengües, més que no pas el castellà.

Els informants procedents de llars lingüísticament mixtes opten principalment pel català com a llengua de comunicació amb els fills. Això no obstant, les diferències per territoris són remarcables. A Barcelona, l'any 2000, el percentatge de transmissió del català depassa el 71 %, a la segona corona arriba al 60 %, i a la primera corona assoleix només el 51,9 %. En comparació amb el 1995, la dada que més sobresurt és la pèrdua de 15 punts del català a la segona corona. Tanmateix, volem insistir que el grup bilingüe familiar és constituït per un nombre molt baix d'informants, i això té com a conseqüència que el marge d'error sigui molt elevat. Pensem que és precisament aquest fet el que explica un salt percentual tan important en només cinc anys.

Finalment, les dades de l'any 2000 pel que fa als informants de llars castellanoparlants revelen que el castellà és el codi de transmissió majoritari. Tanmateix, els percentatges de transmissió de la seva llengua primera són inferiors respecte als del grup catalanoparlant en qualsevol de les tres zones que analitzem. A Barcelona ciutat i a la segona corona el trencament de la transmissió és simplement espectacular: el 21,5 % dels entrevistats a la capital i el 19,9 % dels entrevistats a la segona corona declaren que han interromput la TLI del castellà. I la pèrdua no és menys notable a la primera corona, on el 13,7 % segueix aquest mateix model lingüístic. El principal beneficiari de la pèrdua d'efectius en castellà és el català. L'enquesta de 1995 ja registra un comportament semblant al que acabem de descriure, tot i que en cinc anys hi ha hagut certes oscil·lacions percentuals. Per exemple, a Barcelona la transmissió del castellà remunta dos punts respecte de 1995, mentre que a les dues altres zones baixa 3,5 i 4,8 punts, respectivament. És difícil atribuir a un sol factor l'explicació d'aquestes diferències, atès que es poden assignar tant a errors de mostratge com a condicionants de reestructuració demogràfica. La successió de sèries temporals ens proporcionaran noves claus interpretatives.⁹

9. Malgrat el baix nombre d'enquestats (59) que declaren provenir de llars on els seus pares els parlen o parlaven altres llengües que català o castellà, volem ressaltar el comporta-

5. LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA INTERGENERACIONAL SEGONS L'EDAT

L'anàlisi de la transmissió lingüística familiar a partir de l'edat dels entrevistats aporta dades que fins ara han passat força inadvertides. Metodològicament, cal tenir en compte que s'ha exclòs de l'anàlisi per edats la població menor de 30 anys i major de 80, perquè el nombre d'efectius d'aquests grups d'edat extrems inclosos a l'enquesta és baix en comparació amb la resta. La raó és òbvia: el sector d'edat de 18 a 29 anys ha respost molt menys la pregunta sobre la llengua emprada amb els fills perquè (encara) no en tenen;¹⁰ la població de més de 80 anys ha experimentat una mortalitat superior a la resta i, per tant, hi ha menys enquestats.

Deixant a part, doncs, aquests dos grups, en el gràfic 5.1 s'observa que la representació gràfica dels usos lingüístics amb els fills, segons l'edat dels enquestats, conforma una el·lipse amb els extrems oberts. El punt més ample se situa en les edats compreses entre els 50 i 59 anys, cohort en què la transmissió de les dues llengües ha estat més desigual, i clarament favorable al castellà. A banda i banda, les línies van aproximant-se, i el percentatge dels subjectes que parlen en una o altra llengua als fills s'acosta cada vegada més. La proporció d'individus que transmeten ambdues llengües s'incrementa a mesura que disminueix l'edat dels enquestats. Si ens centrem en les xifres dels informants de 30 a 39 anys, cohort que està tenint els fills actualment, obtindrem una fotografia de l'any 2000 quant a la transmissió lingüística de la RMB: els pares i les mares d'aquesta edat parlen menys en castellà als fills que qualsevol altra franja d'edat; la transmissió del català augmenta lleugerament respecte de la franja anterior (2,7 %) i l'evolució més espectacular s'observa en els usos bilingües, que s'incrementen un 4,1 %.

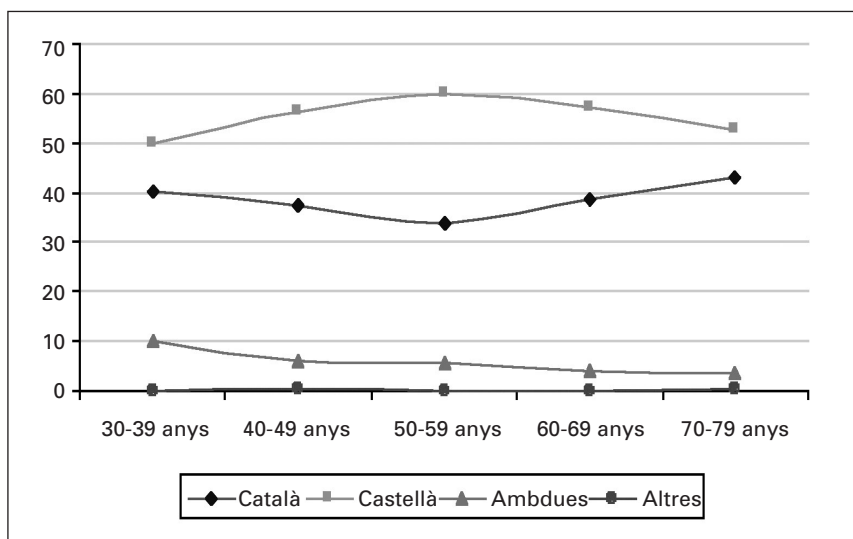
Fa uns anys, el descens de pares que parlaven en castellà als fills no significava una davallada percentual del nombre d'infants amb el castellà com a llengua familiar, perquè la taxa de natalitat dels castellanoparlants era superior a la dels catalanoparlants. Avui dia, la taxa de natalitat d'un i altre grup és força semblant,¹¹ i per això el descens en el percentatge de

ment d'aquest contingent pel que fa a la TLI. Concretament, un enquestat ha optat pels usos bilingües amb el(s) seu(s) fill(s); 4, per la transmissió del català; 7, per la transmissió de la seva llengua primera, i els 47 restants, pel castellà. En les pròximes edicions de l'enquesta caldrà seguir de ben a prop com evoluciona aquest grup.

10. L'any 2002 i a Catalunya, l'edat mitjana de la mare en néixer el primer fill se situa al voltant dels 29,32 anys, i l'edat mitjana de maternitat, cap als 30,9 anys. (Font: Institut d'Estadística de Catalunya.)

11. J. Torres (2003) analitza la taxa de natalitat diferencial entre les persones que habi-

GRÀFIC 5.1. LLENGUA EMPRADA PER LA POBLACIÓ DE LA RMB AMB ELS SEUS FILLS, SEGONS EDAT. ANY 2000. PERCENTATGES

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

progenitors que declaren parlar en castellà als fills implica una davallada en el percentatge d'infants amb el castellà com a llengua familiar.

En resum, les dades recollides en l'enquesta assenyalen una remuntada en la TLI del català entre els més joves; tot i això, cal tenir en compte que els percentatges generals continuen sent favorables al castellà.

tualment parlen català i castellà a partir del nombre de germans que tenen els membres de cada grup lingüístic. Les dades que empra, corresponents al 1997 i per a tot Catalunya, assenyalen diferències importants segons l'edat dels enquestats. Entre els nats abans de 1933, els qui habitualment parlen castellà tenen una mitjana de 4,25 germans, en canvi, la dels catalanoparlants és de 2,58 germans. A mesura que passa el temps la taxa de natalitat es redueix en tots dos grups i el diferencial s'escurça. Així, les persones nascudes entre 1973 i 1982 castellanoparlants tenen una mitjana d'1,6 germans, i els catalanoparlants nascuts aquests mateix període tenen 1,32 germans de mitjana. Si la tendència observada continua, la taxa de natalitat actual de catalanoparlants i castellanoparlants ha de ser molt semblant.

5.1. La transmissió lingüística familiar en tres generacions segons l'edat

L'estructura de la taula 5.1 és idèntica a la de la taula 4.1. Les dades corresponen a les edicions de les dues darreres enquestes, i les caselles amb les opcions d'usos lingüístics també responen a l'esquema descrit anteriorment. Les files estan ordenades segons la cohort de l'informant i la llengua que parlen als fills. D'aquesta manera es pot observar, per exemple, que l'any 2000 els entrevistats de 30 a 39 anys que provenen de llars on parlen en català els dos pares mantenen aquesta mateixa pauta amb els fills en el 96,8 % dels casos.

TAULA 5.1. LLENGUA EMPRADA AMB FILLS I PROGENITORS, SEGONS EDAT.
ANYS 1995-2000. DADES DE LA RM DE BARCELONA. PERCENTATGES

		1995			2000		
		<i>Els dos català</i>	<i>Català-castellà</i>	<i>Els dos castellà</i>	<i>Els dos català</i>	<i>Català-castellà</i>	<i>Els dos castellà</i>
30-39 anys	Català	93,2	69,2	12,2	96,8	76,9	14,0
	Castellà	3,2	7,7	76,1	0,5	11,5	73,2
	Ambdues	3,7	19,2	11,6	2,7	11,5	12,9
	<i>Total</i>	(190)	(26)	(476)	(188)	(26)	(451)
40-49 anys	Català	94,7	61,9	7,7	95,2	67,6	13,2
	Castellà	2,6	23,8	87,5	3,8	26,5	79,3
	Ambdues	2,6	14,3	4,8	1,0	5,9	7,5
	<i>Total</i>	(227)	(21)	(519)	(210)	(34)	(531)
50-59 anys	Català	92,7	61,5	9,3	91,2	44,8	7,1
	Castellà	5,0	30,8	86,2	4,0	37,9	87,4
	Ambdues	2,3	7,7	4,5	4,8	17,2	5,5
	<i>Total</i>	(220)	(13)	(486)	(249)	(29)	(532)
60-69 anys	Català	94,6	100,0	10,5	92,9	66,7	11,7
	Castellà	2,1	0,0	85,3	3,0	33,3	84,9
	Ambdues	3,3	0,0	4,3	4,0	0,0	3,5
	<i>Total</i>	(241)	(11)	(400)	(198)	(6)	(403)
70-79 anys	Català	93,2	85,7	12,6	96,8	75,0	8,9
	Castellà	2,5	7,1	82,3	2,2	8,3	86,8
	Ambdues	4,3	7,1	5,1	1,1	16,7	4,3
	<i>Total</i>	(161)	(14)	(175)	(186)	(12)	(302)

Font: dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

Quedem-nos amb aquesta xifra. Aquest darrer percentatge, tot i estar fregant la totalitat, no es pot considerar excepcional, tant si es miren les dades de 1995 com les de 2000, amb independència de la franja d'edat. És a dir, les persones procedents de llars catalanòfones transmeten el català als fills en un percentatge elevat, sempre superior al 91 % (94,58 % de mitjana l'any 2000). Les dues puntes percentuals se situen als extrems cronològics de les franges (96,8 % en els entrevistats de 70 a 79 anys i en els de 30 a 39), mentre que el percentatge més baix es troba en els entrevistats que l'any 2000 tenien entre 50 i 59 anys. Cal destacar també el comportament dels qui decideixen interrompre la TLI del català. Tal com es pot observar, aquests es reparteixen equitativament entre l'opció de parlar als fills en castellà, o bé de parlar-los emprant els dos idiomes. És interessant retenir aquesta dada, perquè, com veurem a continuació, és un comportament que contrasta amb el del grup castellanoparlant familiar.

En l'anàlisi del grup lingüístic bilingüe familiar, hem de recordar de nou que cal prendre'n les dades amb molta cura, perquè el nombre d'informants és sensiblement inferior als entrevistats de llars lingüísticament homogènies. Les dades indiquen que, entre els entrevistats provinents de parelles lingüísticament mixtes, el català és la llengua preferent de transmissió als fills, tal com mostra la taula 5.2. Aquest fet també es constata a les dades de 1995. Ara bé, en cinc anys, la transmissió del català davalla poc menys de 10 punts. Caldrà seguir amb atenció l'evolució d'aquesta xifra en futures edicions de l'enquesta, per saber si s'estabilitza la diferència actual o, per contra, hi ha un reequilibri. Especulacions al marge, amb les dades actuals bé es pot formular la hipòtesi que la bilingüització familiar sembla un pas previ per a la catalanització de la llar (Subiràs, 1991, p. 29). L'establiment d'una sèrie temporal més llarga permetrà verificar la validesa de tal afirmació.

Els informants procedents de parelles castellanòfones declaren transmetre majoritàriament el codi de la llar d'origen als seus descendents (82,3 % de mitjana). Això no obstant, a diferència dels de llengua familiar

TAULA 5.2. CODI QUE TRANSMETEN ALS FILLS ELS ENTREVISTATS PROCEDENTS DE PARELLES LINGÜÍSTICAMENT MIXTES. PERCENTATGES

	1995	2000
Català	75,7	66,2
Castellà	13,9	23,5
Ambdues	9,7	10,3

catalana, aquí el percentatge de transmissió és inferior, amb tendència a de créixer en les dues franges d'edat joves: el 79,3 % entre els de 40 a 49 anys i el 73,2 % entre els de 30 a 39. Entre les persones que interrompen la transmissió intergeneracional del castellà, hi ha una majoria que opta pel català com a llengua de comunicació amb els fills. Les dades de la taula 5.3 reflecteixen aquesta situació: el 62 % s'inclina pel català, mentre que el 38 % opta per emprar les dues llengües. Aquest mateix patró ja es detecta a l'enquesta de 1995.

TAULA 5. 3. INTERRUPCIÓ DE LA TRANSMISSIÓ DEL CASTELLÀ. REDISTRIBUCIÓ DE LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA INTERGENERACIONAL. PERCENTATGES

	1995	2000
Català	63,3	62,0
Ambdues	36,7	38,0

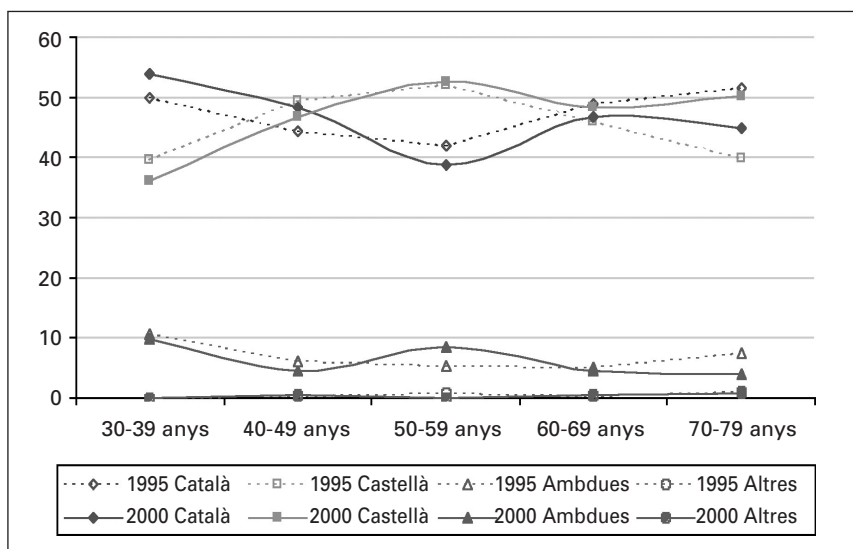
6. LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA INTERGENERACIONAL SEGONS L'EDAT I EL TERRITORI

Fins ara hem vist el comportament lingüístic intrafamiliar dels entrevistats a les enquestes de 1995 i de 2000 a partir de dues variables isolades, el territori i l'edat. En aquesta secció ens proposem explicar com evoluciona la transmissió lingüística a les llars de la RMB creuant les dades territorials amb les de les franges d'edat.

6.1. *Barcelona*

L'ús del català dins les llars de Barcelona oscil·la força depenent de la franja d'edat. A les tres més grans, el percentatge es mou entre el mínim 38,8 % corresponent als entrevistats d'entre 50 a 59 anys i el màxim 46,7 % dels informants que el 2000 ja havien complert els 60. L'any 1995, aquests mateixos grups d'edat obtenien uns percentatges lleugerament superiors. Probablement, però, la dada més rellevant és que ja aquell any es començava a intuir un canvi que al 2000 s'ha vist plenament ratificat. Efectivament, la dada més remarcable la situem en la remuntada de la transmissió de la llengua a les dues cohorts més joves, fins al punt que entre els informants de 30 a 39 anys el percentatge de transmissió del català se situa,

GRÀFIC 6. 1. LENGUA EMPRADA AMB ELS FILLS SEGONS EDAT I TERRITORI.
ANYS 1995-2000. BARCELONA

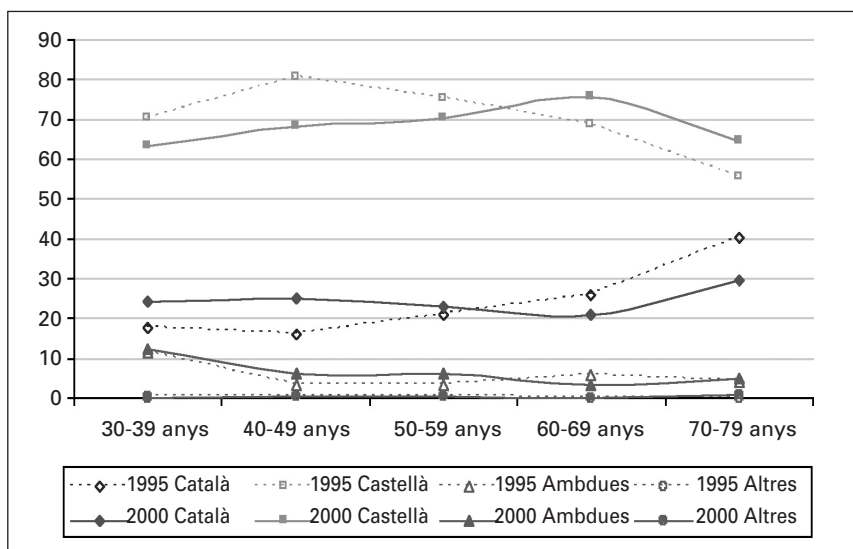
Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

per primera vegada, per sobre del 50 %. I no només això: també és en aquesta franja on trobem la màxima diferència entre català i castellà (17,8 punts). Per la seva banda, la corba del castellà és inversament proporcional a la del català, amb percentatges amb tendència a la baixa com menys edat tenen els informants. De fet, el 36,1 % del segment de 30 a 39 anys és el percentatge de castellà més baix recollit a les dues darreres edicions de l'enquesta, tant a Barcelona ciutat com a la primera i a la segona corona. Finalment, l'opció bilingüe fluctua amb el pas de les cohorts, però sembla que hi ha una tendència a l'alça entre els més joves.

6.2. Primera corona

El domini del castellà a la primera corona barcelonina és aclaparador, tal com reflecteix el gràfic 6.2. La diferència entre català i castellà en aquesta zona s'ha estabilitzat prop del 45 % de mitjana (45,8 % el 1995; 43,8 % el 2000). Això no obstant, una vegada més hem de destacar un cert retrocés

GRÀFIC 6.2. LLENGUA EMPRADA AMB ELS FILLS SEGONS EDAT I TERRITORI.
ANYS 1995-2000. PRIMERA CORONA

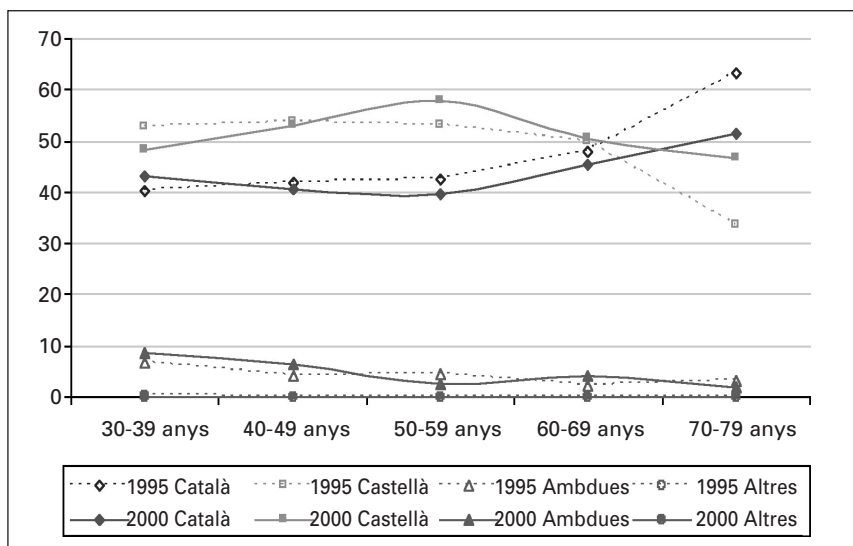

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

de la transmissió del castellà a la franja d'edat més jove (dada apuntada el 1995 i corroborada el 2000). Aquesta és una tendència que no pot deixar de sorprendre si atenem al fet que la primera corona és, de lluny, el territori més castellanitzat del Principat. Pel que fa al català, la transmissió augmenta en els segments d'edat més joves respecte de 1995, tot i que l'any 2000 sembla que es produeix un estancament entre les tres primeres cohorts. De fet, entre els informants de 40 a 49 anys als de 30 a 39 es detecta una mínima reculada del català. Aquest apunt no tindria més importància si no fos perquè en aquest estudi no trobem cap altre gràfic o taula on el català daval·li entre aquests dos segments. Finalment, la transmissió de les dues llengües té, a la primera corona, un comportament semblant al que havíem vist que es produïa a la capital catalana, sobretot entre els més joves. Com ja hem assenyalat en paràgrafs anteriors, l'increment dels efectius d'aquest grup pot beneficiar a mitjà termini l'opció «català». D'una banda, perquè els informants que declaren transmetre els dos codis provenen principalment del grup castellanoparlant i, de l'altra, perquè el pas següent a la bilingüïtzació de la llar tendeix a ser la seva catalanització (vegeu les taules 4.1 i 5.1).

6.3. Segona corona

GRÀFIC 6.3. LLENGUA EMPRADA AMB ELS FILLS SEGONS EDAT I TERRITORI.
ANYS 1995-2000. SEGONA CORONA

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.

La imatge general del gràfic de la segona corona revela uns comportaments lingüístics semblants als de Barcelona i la primera corona. Com succeeix en els gràfics 6.1 i 6.2, el català recupera posicions a partir de la franja de 50 a 59 anys, frontera temporal que dona peu a la pèrdua progressiva d'efectius en castellà. Un altre aspecte coincident en les dades que hem presentat, és que, a la franja de 30 a 39 anys, l'enquesta de 2000 atorga uns resultats més ajustats entre les dues llengües allà on el català encara resta per sota del castellà; en canvi, en les zones on el català se situa per sobre del castellà, la propensió s'encamina a eixamplar la diferència (vegeu el gràfic 6.1). En altres paraules, mentre que a la primera corona i a la segona corona les línies que representen el català i el castellà tendeixen al contacte (això sí, amb unes diferències més que evidents), a Barcelona ciutat tendeixen a la separació. El tercer fenomen que es repeteix a les tres zones és l'evolució creixent de les persones que parlen als fills en les dues llengües. I finalment,

l'últim punt comú és la invisibilitat de persones que declaren interactuar amb els seus fills en altres llengües que les dues oficials a Catalunya.

7. CONCLUSIONS

En termes generals, a la RMB es transmet més el castellà que el català (55,3 % enfront del 38,4 %), en una proporció que es manté estable durant el quinquenni estudiat. Aquesta estabilitat, però, amaga diferències internes relacionades amb les dues variables socials que hem tingut en compte en l'article: el territori i l'edat.

Les persones que procedeixen de llars lingüísticament homogènies tendeixen a transmetre majoritàriament la seva llengua primera als fills. Això no obstant, hem vist que hi ha diferències notables entre els dos principals grups lingüístics: en els catalanoparlants, la mitjana de transmissió del català se situa prop del 94 %, mentre que, en els castellanoparlants, la del castellà es troba prop del 82 %. Entre els informants que cessen la transmissió de la seva llengua primera, els procedents de nuclis catalanòfons es reparteixen entre el castellà i l'opció bilingüe, mentre que els procedents de nuclis castellanòfons es decanten sobretot pel català. D'altra banda, també hem pogut observar repetidament que els entrevistats de llars lingüísticament mixtes opten preferentment per l'ús del català amb els seus fills. Això ens condueix a pensar que la bilingüïtzació familiar és el pas previ per a la catalanització de la llar.

En l'encreuament de les dades d'edat i territori hem destacat que la franja de 30 a 39 anys, que actualment està tenint fills, és la que transmet més el català. Aquesta dada és especialment remarcable a Barcelona ciutat, on per primer cop en molts anys l'índex de transmissió del català supera el de castellà. I no és agosarat pensar que —d'acord amb les tendències assenyalades— la pròxima edició de l'enquesta reculli un fet similar per a la segona corona. Finalment, a la primera corona hem detectat un comportament similar al dels dos altres territoris (retrocés de la transmissió del castellà a les franges més joves); tot i això, la diferència entre les dues llengües continua sent enorme, i malgrat que el 1995 el català va experimentar un cert augment, l'any 2000 la TLI d'aquesta llengua s'ha estancat.

Un cop arribats a aquest punt, ens fem una pregunta (i el lector segurament també): si les anàlisis per territori i edat assenyalen una remuntada del català, per què aquest augment no s'observa en les dades generals del 2000 respecte del 1995 (gràfic 3.1)? Suggerim dues respostes. D'una banda, pensem que, per territoris, l'increment de la TLI de català que es pro-

dueix a la primera corona es veu contrarestat per la davallada a la segona corona. I, d'altra banda, intuïm que l'augment de la TLI de català entre els joves (encara) no és prou significatiu per contrarestar el dèficit de TLI en català existent en altres cohorts, especialment a la franja de 50 a 59 anys.

Per acabar, i reprement la qüestió amb què encetàvem l'article, hem de tornar a dir que les dades d'ús familiar (les úniques dades d'ús que recull l'enquesta) no permeten predir, per si soles, el camí que seguirà la llengua. Per poder fer això, cal posar-les en relació amb altres dimensions lingüístiques, com ara l'adscripció lingüística: si un individu considera una llengua com a *seva*, això necessàriament té repercussions en l'ús. En aquest sentit, cal tenir present que, a la RMB, els més joves transmeten més català als fills, però el percentatge d'individus que la consideren la «seva llengua» disminueix (Subirats, 2002). La qüestió que queda oberta ara és esbrinar quines són aquestes repercussions, i quin ús afecten, el familiar o el social.

8. BIBLIOGRAFIA

- GINER, S. [dir.] *Enquesta de la regió de Barcelona 2000. Condicions de vida i hàbits de la població*. Barcelona: Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, Diputació de Barcelona, 2002.
- IZQUIERDO, M. J.; MIGUÉLEZ, F.; SUBIRATS, M. [dir.]. *Enquesta metropolitana 1986. Condicions de vida i hàbits de la població de l'Àrea Metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona; Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, 1991.
- MONTOYA, B. *Alacant. La llengua interrompuda*. València: Denes editorial, 1996.
- SUBIRATS, M. «Els trets lingüístics». A: GINER, S. [dir.]. *Enquesta de la regió de Barcelona 2000. Condicions de vida i hàbits de la població*. Barcelona: Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, Diputació de Barcelona, 2002, p. 180-187.
- «Transmissió i coneixement de la llengua catalana a l'Àrea Metropolitana de Barcelona». A: IZQUIERDO, M. J.; MIGUÉLEZ, F.; SUBIRATS, M. [dir.]. *Enquesta metropolitana 1986. Condicions de vida i hàbits de la població de l'Àrea Metropolitana de Barcelona*. Vol. 20. Barcelona: Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona; Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, 1991.
- TORRES, J. «L'ús oral familiar a Catalunya». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 17 (2003), p. 47-76.

«MAYBE WE'RE NOT DOING SO BADLY»:
THE DATA ON FAMILY LANGUAGE USE
FROM THE SURVEY OF THE BARCELONA
METROPOLITAN REGION

Mireia GALINDO
Carles DE ROSSELLÓ

The results of the language section of the year 2000 survey of the Regional Area of Barcelona (RAB) have aroused a great deal of interest. The most common interpretation has been that Catalan is moving backwards, and this has sparked a discussion in many sectors of the media regarding the future and the social use of Catalan. In this article, we have reviewed the survey results as they relate to language use in the family. These results have perhaps received the least amount of attention in public discussions. From our analysis, one can conclude that despite the fact that in the Barcelona Regional Area, there is a greater transmission of Spanish than Catalan, there are a series of aspects which all together offer an encouraging panorama for the continuity of the language. Of these, we would highlight four: 1) the intergenerational transmission of the first language is higher among Catalan speakers than among Spanish speakers; 2) among the informants who abandon the transmission of their first language, those who come from Catalan-speaking groups are split among Spanish and the bilingual option, while those who come from Spanish-speaking groups opt above all for Catalan; 3) family members who are bilingual give preference to Catalan as their choice for communicating with

«A LO MEJOR NO VAMOS TAN MAL».
LOS DATOS DE USO LINGÜÍSTICO
FAMILIAR DE LA ENCUESTA
DE LA REGIÓN METROPOLITANA
DE BARCELONA

Mireia GALINDO
Carles DE ROSSELLÓ

Los resultados del capítulo lingüístico de la Encuesta de la Región Metropolitana de Barcelona (RMB) del año 2000 han tenido gran resonancia. La lectura que mayoritariamente de ellos se ha hecho es que el catalán retrocede, y ello ha abierto una discusión en bastantes medios de comunicación sobre el futuro y el uso social del catalán. En este artículo hemos revisado los resultados de la Encuesta referentes al uso lingüístico familiar, quizás los que han tenido menos protagonismo en el debate público. Del análisis realizado se desprende que, a pesar de que en la RMB se transmite más el castellano que el catalán, hay un conjunto de aspectos que dibujan un panorama esperanzador para la continuidad de la lengua. De esta serie de aspectos queremos destacar cuatro: (1) la transmisión intergeneracional de la lengua primera es superior entre los catalanohablantes que entre los castellanohablantes; (2) entre los informantes que dejan de transmitir su lengua primera, los procedentes de núcleos catalanófonos se reparten entre el castellano y la opción bilingüe, mientras que los procedentes de núcleos castellanófonos se decantan sobre todo por el catalán; (3) los bilingües familiares optan preferentemente por el uso del catalán con sus hijos, y (4) la franja

their children; and 4) the age group of 30-39 year-olds, which is currently in its childbearing years, is the group that most transmits Catalan.

de 30 a 39 años, que actualmente está teniendo hijos, es la que más transmite el catalán.